

*Мозалевська Вікторія Олександрівна,
ад'юнкт навчання відділу ад'юнктури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ*

*Мінченко Ольга Василівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

ПРАВА ДИТИНИ ЯК ЮРИДИЧНА КАТЕГОРІЯ

Суттєвою ознакою функціонування/існування правової держави та найголовнішим призначенням такої держави є юридичне закріплення і фактичне забезпечення основоположних прав людини. Розуміння прав людини можна зустріти у працях різних юристів, суспільствознавців, проте, як відомо, права людини починаються з прав дитини. Дискусія про відмінності між правами людини і правами дитини досі знаходиться на початковій стадії розвитку. Кожен член суспільства має права. Оскільки дитина є повноцінним членом суспільства, вона також має свої права, деякі особливості реалізації яких обумовлені виключно тим фактом, що її фізична та розумова незрілість потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист.

Першим кроком у пізнанні будь-якого явища має бути формування і визначення терміно-поняття про нього.

В юридичній енциклопедії права дитини розглядаються як система прав і свобод, що характеризують правовий статус дитини, з урахуванням особливостей її розвитку, до повноліття [1].

Так, дослідниця Волошина І. вказує, що права та свободи дитини – це системоутворюючий елемент, який забезпечує біологічне та соціальне існування, необхідне виховання, навчання та розвиток дитини [2, с. 12].

На думку Опольської Н., права дитини є об'єктивно визначеними соціально-економічним рівнем розвитку суспільства та юридично гарантованими державою. Це ті можливості задоволення потреб та інтересів дитини, реалізація яких є необхідною умовою для її нормального життя та гармонійного розвитку і здійснюється самою дитиною або за допомогою інших осіб [3, с. 11].

О.Ф. Скакун зазначає, що права дитини – це можливості (свободи) неповнолітньої людини, необхідні для її існування, виховання і розвитку. С. Пейчева трактує права дитини, як чітко окреслені, установлені принципи, положення й закони, що регулюють її життєдіяльність у суспільстві. У свою чергу угорський науковець Токач Оберт (Takács Albert), автор статті «Значення прав дитини», вважає, що права дитини – це система можливостей, які необхідні особі для її існування, розвитку в конкретному суспільстві [4, с. 139].

Губаль Ю. поділяє думку Токача Оберта (Takács Albert) і в свою чергу пропонує розглядати дане поняття в більш широкому ракурсі. Права дитини – система чітко окреслених, в нормативно – правових актах, можливостей, які необхідні особі для її комплексного та цілісного розвитку в умовах і відповідно до вимог середовища, в якому вона знаходиться, та регулюють її життєдіяльність в суспільстві, враховуючи її незрілість [5, с. 43 – 44].

Лінник Н. наголошує на тому, що права дитини є складною системою, оскільки включають у себе права, похідні від прав дорослих (загальнолюдські права та свободи особистості) та безпосередньо ювенальні права, які за своєю природою можуть належати виключно дитині [6, с. 11].

Таким чином, не дивлячись на деякі відмінності у формулюваннях, простежується цілком конкретне розуміння категорії «права дитини»: права дитини – це певні можливості (свободи, потреби(інтереси), вимоги), котрі необхідні неповнолітній людині для її існування і розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства.

Права дитини, як і права людини, як і будь-яке інше явище характеризуються певними якісними чи кількісними показниками. Якісні показники розкриваються, насамперед змістом прав дитини, тобто умовами і засобами діяльності, що утворюють можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування. Кількісні показники розкриваються обсягом прав дитини, тобто показниками меж відповідних можливостей, виражених у певних одиницях виміру [7, с. 22 – 23].

Одним з ключових і дискусійних питань категорії прав дитини є класифікація прав дитини. Універсальної класифікації немає і бути не може, адже чим більше класифікацій, тим багатограннішим видається зміст правового статусу неповнолітньої людини. До спеціальних критеріїв класифікації віднесено ті, що використовуються науковцями виключно до прав та свобод дитини. Вони поділяють права та свободи дитини за такими особливостями: – залежно від категорії дітей, що потребують особливого захисту: права дітей, що залишились без батьківського піклування, дітей-інвалідів, дітей – жертв військових та міжнародних конфліктів, жертв екологічних та техногенних катастроф, стихійних лих, дітей із сімей біженців та примусових переселенців, дітей – жертв насилля, дітей, що притягувались до кримінальної відповідальності, дітей, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі у виправних колоніях; – за обсягом прав: загальнолюдські і ювенальні; – залежно від суб'єктивного складу правовідносин: групи прав, що походять із взаємовідносин «дитина і сім'я», «дитина і суспільство», «дитина і держава»; – залежно від вікових особливостей дитини: права малолітніх (до 14 р.), права підлітків (14 – 16 р.), права осіб юнацького віку (16 – 18 р.); – залежно від активності дитини у здійсненні своїх прав: права та свободи, в яких дитина є об'єктом спеціального захисту та піклування з боку держави, батьків тощо, і права та свободи, в яких дитина є активним суб'єктом; – залежно від можливості обмеження прав дитини батьками: права, що можуть бути обмежені правом батьків на виховання, та необмежені права дитини. Використання спеціальних критеріїв класифікації має важливе значення для характеристики системи прав та свобод дитини, оскільки дозволяє виявити особливості, притаманні тільки правам дитини [3, с. 12].

Отже, згадуючи про захист прав дитини, як в теоретичній, так і в практичній площині, суттєвим є розуміння самої категорії права дитини, а також усвідомлення того, як зазначає угорський дослідник Токач Оберт, що в теорії

права «права дитини» не є другорядними, на які ми можемо шукати відповіді, коли нам зручно, догматична твердість даної категорії є запорукою майбутнього всього людства [50, с. 139].

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія 4 том: Київ: видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2002, 707 с.
2. Волошина І. Конституційно-правовий статус дитини в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 22 с.
3. Опольська Н. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 24 с.
4. Takács Albert // A gyermeki jogok jelentősége // Emberi méltóság korlátok nélkül (a gyermekek, a hájléktalanok és a gyülekezők jogai), Országgyűlés hivatal, Budapest, 2009 356 с.
5. Губаль Ю. В. Конституційно-правовий статус дитини в Україні та угорщині: порівняльно-правове дослідження : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Ужгород, 2015. 207 с.
6. Лінник Н. Міжнародно-правовий захист економічних прав дитини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2011. 22 с.
7. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Вид. 10-е, доп. Львів : Край, 2008. 224 с.

*Мозоль Наталія Іванівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

НАУКОВА СПАДЩИНА В.В. КОПЄЙЧИКОВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Історія розвитку вищої юридичної освіти в Україні бере свій початок у XVII ст. у Львівському університеті. Процес навчання на юридичних факультетах у складі університетів набув тенденційного характеру в XIX ст., оскільки саме тоді було запровадження навчання на юридичних факультетах у Харківському, Київському, Одеському, Чернівецькому університетах. Сучасний стан в закладах вищої юридичної освіти має суперечливий характер, оскільки спостерігається водночас як різке збільшення освітніх закладів такого профілю та як результат надмірна кількість незатребуваних фахівців на ринку праці, так і різний рівень підготовки фахівців юридичної галузі.

Так ситуація на сучасному етапі розвитку вищої юридичної освіти в Україні